

ПРЕДИКАТИ, ПРИСЪЕДИНЯВАЩИ ПОДЛОЖНИ ИЗРЕЧЕНИЯ В МЕДИЙНАТА РЕЧ

Биляна Радева
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Калина Баренска
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

PREDICATES, COMPLEMENTED BY SUBJECT CLAUSES IN MEDIA SPEECH

Bilyana Radeva
St. Kliment Ohridski University of Sofia

bilyana.radeva@slav.uni-sofia.bg

Kalina Barenska
St. Kliment Ohridski University of Sofia

kbarenska@gmail.com

The study treats compound predicates with noun or adverb in predicative position as main predicates complemented by subject clauses. It is assumed that the main predicate is not impersonal and the complement clause fills the empty subject position. The formal characteristics of both types of predicates are analyzed. Special attention is paid to the negation of the predicate, as well as to the oblique dative object in argument position. The relation between the type of the main predicate and the choice of a complementizer is also discussed. Conclusions are based on original untranslated media texts.

Key words: Bulgarian syntax, media speech, subject clauses

1. Въведение

Обект на интерес са сложните съставни и сложните смесени изречения с подчинени подложни изречения. Предмет на настоящото изследване са съставното именно сказуемо и съставното адвербиално сказуемо във функцията им на главни предикати, присъединяващи подложни изречения. Методите на изследване, използвани тук, са конституентен и традиционен синтактичен анализ на фрази/изречения. В този текст се обръща внимание и на начина на осъществяване на подчинителната връзка, която зависи от вида на главния предикат и е от ключово значение за смисловата кохерентност между него и подложното изречение. Примерите с подложни изречения са ексцерпирани от българското издание на сп. *L'Europeo*. За целта са подбрани авторски непереводни медийни текстове, публикувани в периода 2022 – 2023 г. и посветени на културни процеси и тенденции, както и на световната история. Автори на разглежданите статии са Боряна Тодорова, Димитър Стоянович, Драгомир Симеонов и Жанина Драгостинова. Предметът на изследване привлече интереса ни поради възможностите на тези типове предикати, присъединяващи подложни изречения, да участват в изграждането на разнообразни по структура главни изречения. За това допринасят и различни морфологични средства. Нашата хипотеза е, че има както общи особености, така и разлики в текстовете на четиримата автори по отношение на главните предикати, присъединяващи подложни изречения.

2. Подлогът – част от аргументната структура на предиката

Българският език е нулевосубектен, т.е. позволява подлогът в изречението да не бъде лексикално изразен, напр. *(аз) ще дойда*. В случаите, когато позицията на подлога е заета от изречение, то съдържа в себе си новата информация в изказването: „Подчинено подложно е изречението, изпълняващо ролята на подлог спрямо главно изречение, в което синтактичната позиция на подлога е незаета и той не се подразбира от предходния контекст“ (Граматика 1983: 321).

Основен критерий за това дали даден предикат може да присъедини подложно изречение, е той да не е постоянно безличен, т.е. тогава позицията на подлога може да бъде запълнена от изречение (Коева 2001: 156 – 157). В много научни трудове обаче се приема, че към безличен предикат може да се появи подложно изречение (Граматика 1983: 322; Бъркалова 2017: 167 – 173). Въпреки това не бива да се приравняват безличните с безподложните изречения (Коева 2001: 156 –

157). Има същински безлични предикати, като *топло (ми) е* и *време (му) е*, недопускащи лексикален подлог и присъединяващи подчинени допълнителни или обстоятелствени изречения: *Топло ми е да тренирам навън; Време му е да завърши образованието си; Топло ми е, понеже са много високи температурите навън; Време му е за това, тъй като годините си минават*. Св. Коева също така прави обобщението, че „едни и същи глаголи могат да се употребяват като лични или безлични“ (Коева 2001: 157), напр.: *Това пътуване беше много интересно; Тази история е истина; Интересно ми е; Истина е*.

3. Подчинени подложни изречения към главно изречение със съставно именно сказуемо

Съставните именни сказуеми в настоящото изследване ще бъдат означавани с AuxV NP, като AuxV е спомагателният глагол (Auxiliary verb), а NP е съществителното име в ролята на предикатив.

Когато се разглеждат съставните именни сказуеми, както и съставните адвербиални сказуеми, които присъединяват подложни изречения, е важно да се посочи, че на мястото на спомагателния глагол може да бъде както „съм“, така и негови синоними като *казвам се, излизам, оказвам се, ставам* и др. Тези глаголи изпълняват функциите на копула или полукопула, т.е. чрез тях се реализира връзката между предикатива и подлога (Граматика 1983: 135; Бъркалова 2017: 131). Общото между тях е, че са с нарушена семантика и чрез именната група приписват предикативен признак на подлога (Граматика 1983: 134 – 135). Като основен критерий за това кой глагол може да бъде част от съставно именно сказуемо, се взема предвид написаното от П. Бъркалова. Според нея глаголят, участващ в образуването на съставно именно сказуемо, не може сам да осъществи процеса на предикация (Бъркалова 2017: 131).

В събрания емпиричен материал се срещат съставни именни сказуеми, като *факт е, е наивност, не е изненада, загуба за киното е* и др., като липсват комбинации от съставно именно сказуемо и дателна/винителна местоименна клитика. Съчетанията с клитика предполагат безличен предикат и последващо допълнително/обстоятелствено изречение (Пенчев 1998: 106; Коева 2001: 157), напр. *Яд го е, че не спечели; Мъка ми е, че не остана повече*.

При следните примери с AuxV NP от сп. *L'Europeo* съществителното име в ролята на предикатив е самостоятелно употребено, т.е. е без леви и десни разширения:

1. **Факт е**, че почти 20 години Кан отказва да кани германски режисьори. (Ж. Драгостинова)

2. Не се знае дали връзката на Микелананджело с Ватикана е от по-съществено значение за Ватикана или за него, но **е факт**, че общото им дело създаде вечен паметник на човешката култура. (Д. Стоянович)

3. **Не е изненада**, че Джон завършва медицина, а предвид тежката загуба в детството му съвсем очаквано е и това, че специализира психиатрия. (Боряна Тодорова)

4. Но когато казваш на някого, че е мръсна гад, тъй като притежава тези „мръсотии“, които са част не само от тялото, но и от душата му, **е наивност** да се надяваш той да ти ръкопляска. (Ж. Драгостинова)

5. Никак не е славно да я победиш, а да загубиш в бой от нея, **е позор**. (Др. Симеонов)

Според Й. Пенчев част от безличните именни сказуеми могат да имат подчинени изречения, изпълняващи функцията на външен аргумент (подлог), като това са „същински подложни“ изречения (Пенчев 1998: 152). Като доказателство за това горните сложни изречения може да се трансформират в двусъставни, напр. *Тази история е факт; Такова поведение е наивност* и т.н.

II. Бъркалова представя и примери за подложно изречение към главен предикат, чийто предикатив е предложна фраза в безлично съставно именно сказуемо (Бъркалова 2017: 170). В Академичната граматика също се посочва, че е възможно да има подложно изречение и при предложна връзка между спомагателния глагол и съществителното име в ролята на предикатив в безлично съставно именно сказуемо (Грамматика 1983: 323). Пример за това е следното изречение от сп. *L'Europeo*:

6. **Затова и не е за учудване**, че малцина от колегите му се осмеляват да потърсят неговото мнение за своите работи – присъдата обикновено е безмилостна. (Д. Стоянович)

Съществителното име в именното сказуемо може да бъде пояснявано и от различни предпоставени (леви) и задпоставени (десни) разширения. В разглежданите примери се срещат предложни фрази, които се намират отдясно и са несъгласувани определения, напр.:

7. **Загуба за киното е**, че Бардо така и не изиграва ролята на Сесил в *Bonjour tristesse*, направен по легендарната книга на Франсоаз Саган. (Б. Тодорова)

8. Дали заблуждава околните с нарочна умисъл, или се опитва единствено да оправдае очакванията им, е предмет **на спор**. (Др. Симеонов)

Срещат се и леви разширения на съществителното, които обикновено са прилагателни имена във функцията на съгласувани определения, напр.:

9. **Незначителен** факт е, че от близо две години то вече е закрито. (Др. Симеонов)

10. Да си последната жертва на Голямата война, загинала буквално минута преди края ѝ, отвсякъде си е **лош** късмет. (Др. Симеонов)

11. Продуцентите Барбара Броколи и Макъл Уилсън искат Крейг и никого друго, **публична** заблуда е, че останалите споменати актьори някога са имали шанс. (Б. Тодорова)

12. **Какво** нещо е да започнеш да пишеш по съвет на психиатъра си, а да се окаже, че имаш и талант. (Б. Тодорова)

13. Как точно момче, дете владело уж двадесетина думи според специалистите, за дни се сдобило с речников запас, че да направи такова животоописание, остава още **по-голяма** загадка. (Др. Симеонов)

14. Дали щеше да е същото без прякото насърчително и покровителствено участие на Светия престол в живота и творчеството му, си остава **спекулативен** въпрос, но е факт, че (...). (Д. Стоянович)

Предикативът може да бъде изграден изцяло от местоимения, напр. *какво нещо е* (вж. пример 12). Й. Пенчев посочва, че когато *нещо* не означава предметност, позицията на прилагателното обикновено е задпоставена, напр. *нещо добро* (Пенчев 1998: 34). В случая синтактичното прилагателно *какво* е във функцията на интензификатор и е в предпоставена позиция. При този пример е важен контекстът за това дали авторът на изказването дава положителна прагматична оценка, или не (Ницолова 2008: 195). Във функцията на интензификатор се среща и въпросителното местоимение *колко*, обикновено поясняващо прилагателното име:

15. В мемоарите си отбелязва **колко деликатен** нюанс всъщност е дали режисьорите знаят наистина какво означава да покажат произведението си на критиците в Кан. (Др. Симеонов)

Срещат се и примери, при които са налице леви и десни разширения на съществителното име. В дадения по-долу пример подчиненото изречение би могло да се възприеме като сказуемноопределително към подлога. Но *чието* би могло да бъде равнозначно на *тяхно* и тогава подчиненото изречение е възможно да се разглежда като подложно:

16. Известно спокойствие намира в поляните край Дартфорд – по-точно мочурища – (...), и не на последно място населени от десетки агресивни бездомници, **чието основно предимство пред училищните побойници е, че са прекалено тромави.** (Д. Стоянович)

По-особени случаи представляват примерите, при които предикативът е резултат от субстантивация. При тях определението е субстантивирано, а съществителното име, което е опора, е изпуснато, но се подразбира, т.е. *едно е* е равнозначно по смисъл на *едно нещо е*, а *друго е* – на *друго нещо е*:

17. **Едно е** тълпа хипари да изпогаят за ден треволяците, това си има една цена. (Др. Симеонов)

18. Съвсем **друго е** най-успешната рок банда да ползва имота за кино декор, а да не отпусне процент от правата. (Др. Симеонов)

В Академичната граматика се отбелязва, че „безличен фразеологизъм като главно изречение“ също може да присъединява подчинено подложно изречение. Следните примери доказват това:

19. *Вече е повече от ясно, че Германия губи войната, **въпрос на време е** това да се разбере от всички.* (Ж. Драгостинова)

20. *Според нея всички планети са населени по силата на Всевишния и **е въпрос на време** да се изобретят достатъчно мощни телескопи, за да се докаже този факт.* (Др. Симеонов)

Съществителните имена във функцията на предикатив може да бъдат както отделни абстрактни съществителни, така и именни фрази, представени от устойчиви словосъчетания. Именните фрази често имат леви/десни разширения, допълващи или изменящи лексикалното значение на предикатива.

Важно е да се отбележи, че Д. Георгиев обособява отделен изреченски модел, при който подчиненото подложно изречение е в „прикопулна позиция“ (Георгиев 2023: 222). Този изреченски модел е близък до подложните изречения към лични пълнозначни глаголи, които са от типа *Който учи, ще сполучи*. И в двата случая става дума за относителни подложни изречения. Разликата е, че при обособения от Д. Георгиев модел е налице съставно именно сказуемо в главното изречение, напр. *Щастливец е, който е открил призванието си*. В анализирания от нас емпиричен материал не бяха открити примери с този изреченски модел, но е важно той да се отбележи като част от парадигмата на сложните съставни изречения с подчинени подложни. При него имената в предикативна позиция обикновено се характеризират с „лексикални признаци [+предметност], [+броимост], [+одушевеност], [+човешко същество]“ (Георгиев 2023: 223). Намерените от нас съ-

ществителни имена, които са в ролята на предикатив, изразяват абстрактни понятия, които не са маркирани с признаците [+одушевеност] и [+човешко същество]. Вероятно това е причината да не се срещат подложни изречения, въведени с относителни местоимения.

4. Подчинени подложни изречения към главно изречение със съставно адвербиално сказуемо

Съставните адвербиални сказуеми тук ще бъдат означавани чрез AuxVAdvP, където AdvP е фразата с опора наречие. Те са от типа *мъчно (ни) е, радостно е, ясно (му) е*. Св. Коева разглежда този тип предикати като частен случай на съставните именни сказуеми (Коева 2001: 155). Според П. Бъркалова наречията в предикативна позиция са „безлично-предикативни думи“ в безлични именни сказуеми (Бъркалова 2017: 151). В Академичната граматика адвербиалните сказуеми също не са означени като самостоятелен вид сказуеми. Там обаче се отбелязва, че комбинацията от спомагателния глагол „съм“ + наречие води до „безлично главно изречение“, към което е възможно да има подложно изречение (Граматика 1983: 323). В събрания емпиричен материал наречието във функцията на предикатив е образувано чрез конверсия на формата за ср.р. ед.ч. на прилагателни имена.

Преобладават примерите с опора наречие, при които има явно изразена негация във формата на предиката:

21. *Не е достатъчно да съблазни един мъж или цялата публика веднъж, трябва да го прави всеки ден, по няколко пъти дневно да чува вербализацията на своята привлекателност.* (Б. Тодорова)

22. *Не е страшно да умреш, стига да го направиш с достойнство.* (Др. Симеонов)

23. *Не е чудно тогава, че при толкова много мъжествени самурайски джунши през 1868 г. най-известната предсмъртна поезия от войната Бошин е на жена.* (Др. Симеонов)

24. *Там не било възможно да стои изправен, само седял, затова се научил да ходи току преди идването си в Нюрнберг.* (Др. Симеонов)

25. *Изобищо не е странно, че иска да се срещне с извънземните – те са технологично и духовно по-напреднали от нашата цивилизация и носят отговорите на въпросите, пред които земляните тъкмо се изправят.* (Б. Тодорова)

26. *Не е необходимо вече да се бърза.* (Др. Симеонов)

27. *Не е лесно да си германски американец в онези години.* (Др. Симеонов)

28. *Какви са били услугите, които е оказвал на САЩ, и до днес не е известно.* (Ж. Драгостинова)

29. *Не е изненадващо, че след всички жертви, които е направил за поредицата, той с присъщата на изказа си деликатност заявява в интервю, че по-скоро би си срязал вените пред това да заснеме още един филм след „Спектър“.* (Б. Тодорова)

При следните предикати с опора наречие отново е налице отрицание, като е важно да се отбележи, че *необяснимо* е равнозначно на *не е ясно*, *би било непосилно* – на *не е по силите*, а *невъзможно* е – на *не е възможно*:

30. *Необяснимо е* как той изобщо е допуснат до официалната селекция на Кан. (Др. Симеонов)

31. *Да се опише направеното от него, би било непосилно*, но можем да цитираме неговия приятел и колега Джорджо Вазари, който е съвсем точен: (...). (Д. Стоянович)

32. *Невъзможно е* да говорим за стила ѝ, без да споменем една от най-значимите колаборации между киното и модата. (Б. Тодорова)

В други случаи предикативът сам по себе си носи негативна конотация независимо от контекста, в който е употребен предикатът:

33. *Дали този неин номер е метафора за затвора, в който я поставя непрекъснатото медийно внимание, вероятно е безсмислено да анализираме,* (...). (Б. Тодорова)

34. *Нечувано е* в такъв момент да заплашиш своя владетел, че ще прережеш гърлото си, ако не те изпрати в битка. (Др. Симеонов)

35. *Погрешно е* да се мисли, че тя пише за себе си. (Б. Тодорова)

36. *Непристойно е* да оголят харата си, а и там душа няма, само утроба. (Др. Симеонов)

37. *Дори на шега да се предположи, че той може да изследва и картографира най-непознатите кътчета на Северна Африка без санкцията на усилено подготвящите се за нова световна война разузнавателни центрове, е просто несериозно.* (Д. Стоянович)

38. *Нелепо е* да бъде определян като „глашатай на фашизма“ в изначално небългарските му корени. (Др. Симеонов)

39. *Левите поети и философи, излишно е* да напомняме, също преживяват епохата си като буржоазна недъгавост и копнеят за разрушение. (Др. Симеонов)

Прави впечатление, че в събраните примери преобладават подложни изречения, които са задпоставени спрямо главното. Чрез това

допълнително се акцентира върху отрицателната оценка, давана от предиката.

Разбира се, срещат се и адвербиални сказуеми, при които няма негация, но те са сравнително по-редки като честота на употреба:

40. *От четиримата Ленън е най-агресивен – видиш ли го застанал разкراчен с черните си ботуши, стиснал бутилка в ръка, **е най-добре** да се отдалечиш кротко.* (Б. Тодорова)

41. *Вече **е** повече от ясно, че Германия губи войната, въпрос на време е това да се разбере от всички.* (Ж. Драгостинова)

42. ***Необходимо е** да се слееш с околността, за да доближиш обекта си.* (Др. Симеонов)

43. ***Ключово е** да се забележи, че между първата поява на литературния Бонд и признанието на Флеминг откъде е долетяло името минават девет години.* (Др. Симеонов)

Съставното адвербиално сказуемо, когато присъединява подложно изречение, за разлика от съставното именно сказуемо може да се комбинира и с предложна фраза, лична дателна клитика или друго по вид местоимение в дателен падеж, изпълняващи функцията на непосредствено допълнение. По този начин в главното изречение се появява логически субект, към който е ориентирано действието в подчиненото изречение. Дадената обща оценка от AuxV AdvP описва менталното/емоционалното състояние, което провокира в субекта именно действието в подложното изречение:

44. *Мъжът ѝ признава, че **не му е интересно** да чете за 007.* (Др. Симеонов)

45. *Дали този неин номер е метафора за затвора, в който я поставя непрекъснатото медийно внимание, вероятно е безсмислено да анализираме, но със сигурност изглежда, че **за нея е по-приятно** да се скрие в кутия пред това да се появи на светско събитие.* (Б. Тодорова)

46. ***За никой творец не е лесно** да гледа филма си заедно с 4500 чужди мнения за съкровениите дебри на егото му.* (Др. Симеонов)

47. ***Присъщо ѝ е** да измисля истории.* (Б. Тодорова)

48. *И все пак **кому е нужно** да се демонстрира така открито присвояването.* (Др. Симеонов)

Както при съставните именни сказуеми, така и при адвербиалните е възможно да се употреби въпросителното местоимение *колко* във функцията на интензификатор. Със същата функция се използва и *толкова*. Среща се също и отрицателното местоименно наречие *никак* като допълващо общата оценка, изразявана от главния предикат. То не означава отсъствието на начини на действие, а невъзможност да се да-

дат степени при признак на признака, означен чрез наречието в AdvP, затова и негов синоним тук би могъл да бъде *изобищо*:

49. *А колко красиво би било тези думи да бъдат изречени от Брижит Бардо.* (Б. Тодорова)

50. *Никак не е обичайно една актриса да получи едновременно роля в постановка на Бродуей и в холивудски филм.* (Б. Тодорова)

51. *Затова не е никак чудно, че сред многото балове, които всяка година се провеждат във Виена, има и такъв, който се нарича „Балът на Джеймс Бонд“.* (Ж. Драгостинова)

52. *Толкова е нашенско да произнасяме унищожителни присъди от чуждици.* (Др. Симеонов)

Възможно е наречието в предикативна функция да има и други леви разширения, като *някак*. Отново се търси ефектът на акцентиране върху оценката:

53. *Някак си разбираемо е наред несполуката любимата да разтрогне годежа.* (Др. Симеонов)

Може да се обобщи, че адвербиалните сказуеми в разгледаните примери предлагат голям избор от допълнителни морфологични средства – различни по вид местоимения, наречия, чрез които се допринася за пълнотата на предаваното послание. Според настоящия текст близостта между адвербиалните сказуеми и съставните именни сказуеми с предикатив прилагателно име би могло да е една от причините за това.

5. Видове подчинителна връзка между главно и подчинено подложно изречение

По отношение на вида на подчинителната връзка между главно и подложно изречение се различават три вида подложни изречения: съюзни, относителни и косвени въпроси (вж. Пенчев 1998). В разгледаните примери подчинителната връзка се осъществява най-вече чрез *че* и *да*, както и чрез въпросителната частица *дали* и въпросителни к-думи. В тази част на текста ще бъде обърнато внимание на тези примери, при които са налице подчинителни съюзи *че* и *да*, както и въпросителни к-думи.

Подчинителната връзка в рамките на сложното изречение често се реализира чрез категорията СР (група на комплементизаторите), „чиято опора са подчинителни съюзи: *че*, *да*, *за да* и пр. – т.е. въвеждащите подчинени изречения подчинителни съюзи“ (Бъркалова 2017: 190). Й. Пенчев пише следното: „Към коплементизаторите в българския език се отнасят съюзните връзки *че* или *да*, *дали* и *дето*“ (Пенчев 1998: 18).

Комплементизаторите не са просто формалната връзка между главното и подложното изречение, но и оказват влияние върху смисловата връзка помежду им и при възприемането на предаваната от тях информация. Те са определящи за илокутивната сила на подчиненото изречение и това кой от комплементизаторите ще се употреби, се определя не от вида на подчиненото изречение, „а от думата от главното изречение, която то пояснява“ (Тишева 2000: 53). В случая с разгледаните подложни изречения семантиката на предикатива е от ключово значение за избора на подчинителна връзка.

При подложните изречения, въведени с *че*, се акцентира върху това, че подчиненото изречение съобщава даден факт (Пенчев 1998: 104). Това се доказва от разгледаните тук примери, като то може да бъде заявено още и чрез лексикалното значение на предикатива, напр. **факт е, че; публична заблуда е, че; незначителен факт е, че** и др. В тези случаи допълнително се набляга на достоверността на даваната оценка. При изреченията **не е изненада, че; не е за учудване, че** лексикално-семантичните особености на главния предикат и самото отрицание насочват към субективна оценка на даден факт. В примери с главен предикат AuxV AdvP оценката е заявена експлицитно, а подложното изречение представя неоспорим факт: **не е изненадващо, че; вече е по-вече от ясно, че; затова не е никак чудно, че**.

Й. Пенчев посочва, че при да-изреченията действието се показва като възможност (Пенчев 1998: 104). Й. Тишева прави обобщението, че „да-изреченията представят иреално, възможно или необходимо действие“ (Тишева 2000: 58). В случаите, когато подложното изречение, въведено с подчинителен съюз *да*, е преди главното, се акцентира още повече върху действието/събитието в подчиненото изречение, върху възможността (или не) то да стане реалност, напр.: **да загубиш в бой от нея, е позор; да си последната жертва, отвсякъде си е лош късмет**. В някои примери чрез появата на да-изречение авторът насочва към това, че все пак съществува възможност действието в подчиненото изречение да не се осъществи именно благодарение на категоричната негативна конотация на главния предикат: **е наивност да се надяваш**.

В събрания емпиричен материал преобладават примерите, при които да-изреченията са след главното. Най-често това е при адвербиалните сказуеми, повечето от които изразяват негативна оценка, изразена експлицитно. Често чрез задпоставеността на подчиненото изречение се акцентира върху тази оценка, а чрез употребата на подчинителния съюз *да* се постига внушение, че действието в подложното изречение е иреално, възможно или с малка вероятност да се случи наис-

тина: **не е достатъчно** да съблазни един мъж или цялата публика веднъж; там **не било възможно** да стои изправен; **нечувано е** в такъв момент да заплаши своя владетел.

Понякога комбинацията от адвербиално сказуемо и подчинителния съюз да може да съдържа в себе си и имплицитна форма на подбуда, т.е. пишещият препоръчва даден курс на възможно (без)действие/поведение/отношение: **погрешно е** да се мисли; **вероятно е безсмислено** да анализираме; **да се опише направеното от него, би било непосилно**; **толкова е нашенско** да произнасяме унищожителни присъди от чуждици.

Подчинителната връзка между главно и подложно изречение е възможно да се осъществи и чрез въпросителни местоимения и наречия, или т.нар. въпросителни к-думи: *как точно момче, дете владеело уж двадесетина думи според специалистите, за дни се сдобило с речников запас, остава още по-голяма загадка; какви са били услугите, които е оказвал на САЩ, и до днес не е известно*. Й. Пенчев прави следния извод: „Въпросителните к-думи задължително отиват в свободната спецификаторна позиция на изречението и носят изреченското ударение (...)“ (Пенчев 1998: 164). Те също като комплементизаторите са показатели за илокутивната сила, но за разлика от тях се намират в началото на изречението поради „определен тип граматически трансформации“ (Тишева 2000: 61). В намерените примери, при които са налице въпросителни местоимения и наречия като подчинителна връзка, няма друг елемент от подчиненото изречение пред тях, напр. някакъв вид обстоятелствено пояснение (вж. Тишева 2000). Й. Тишева отбелязва, че когато съставно адвербиално сказуемо или съставно именно сказуемо присъединяват подложно изречение чрез въпросителна к-дума, действат определени ограничения на базата на семантичните особености на главните предикати (Тишева 2000: 70). В настоящия текст обаче това не е предмет на изследване.

6. Изводи

В медийните текстове на теми от областта на културата и историята се срещат сложни съставни и сложни смесени изречения с подчинено подложно изречение към съставно именно сказуемо или съставно адвербиално сказуемо. В предикативна позиция при съставните именни сказуеми се срещат абстрактни съществителни имена, като *нюанс, предимство, нещо, загуба*. Може да се каже, че *нюанс* и *нещо* задължително изискват атрибутивни разширения, когато присъединяват подложни изречения: *Хубаво нещо е да отидем там; Интересен нюанс в сюжета на книгата е, че...* Срв.: **Нещо е да отидем там; *Нюанс е, че...* Адвербиалните

сказуеми съвпадат с описаните в научната литература, като при тях често е налице негация. Има единични примери с разширения на опората. Преобладават примерите без непряко допълнение, което е свързано със стремежа към обективност. Подчинителната връзка при двата типа разглеждани предикати се осъществява предимно съюзно – чрез *че* и *да*. Срещат се и единични примери с въпросителна к-дума или частица.

Анализираният емпиричен материал показва наличието на подложни изречения и при четиримата автори, чиито текстове са източници за примерите. Въпреки това може да се направи изводът, че Боряна Тодорова и Драгомир Симеонов използват съставни адвербиални сказуеми по-често от другите двама автори, а стилът им на писане съответно се отличава с по-често изразяване на общи оценки за събития от действителността.

ЛИТЕРАТУРА

- Бъркалова 2017:** Бъркалова, П. *Българският синтаксис – познат и непознат*. [Barkalova, P. Balgarskiyat sintaksis – poznat i nepoznat.] Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2017.
- Георгиев 2023:** Георгиев, Д. Още една разновидност на подчинените подложни изречения. [Georgiev, D. Oshte edna raznovidnost na podchinenite podlozhni izrecheniya.] // *Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски“*, т. 60, кн. 1, сб. А, 2022 – Филология. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2023, 220 – 241.
- Граматика 1983:** *Граматика на съвременния български книжовен език. Том 3. Синтаксис*. [Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik. Tom 3. Sintaksis.] София: БАН, 1983.
- Коева 2001:** Коева, Св. Типология на подчинените изречения [Коева, Sv. Tipologiya na podchinenite izrecheniya.] // *Съвременни лингвистични теории. Помагало по синтаксис*. Съст.: Св. Коева. Пловдив: Пловдивско университетско издателство, 2001, 144 – 163.
- Ницолова 2008:** Ницолова, Р. *Българска граматика. Морфология*. [Nitsolova. R. Balgarska gramatika. Morfologiya.] София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2008.
- Пенчев 1998:** Пенчев, Й. *Синтаксис на съвременния български книжовен език*. [Penchev, Y. Sintaksis na savremenniya balgarski knizhoven ezik.] Пловдив: ИК „Вечерник“, 1998.
- Тишева 2000:** Тишева, Й. *Модели за интерпретация на сложното изречение в българския език*. [Tisheva, Y. Modeli za intepretatsiya na slozhnoto izrechenie v balgarskiya ezik.] София: Сема РИИ, 2000.